

posset dicere, Ego autem mortalis sum : quod utique non nisi secundum corpus intelligeretur dixisse, quod nondum fuerat immortalitate vestitum. Item quod adjunxit : « Venumdatus sub peccato : » ne quisquam eum nondum redemptum Christi sanguine existimet, etiam hoc secundum illud potest intelligi, quod ait : « Et nos pri- » mitias habentes spiritus, et ipsi in nobismetipsis inge- » miscimus adoptionem expectantes, redemptionem cor- » poris nostri¹. » Si enim secundum hoc se dicit venumdatum sub peccato, quod adhuc non est redemptum a corruptione corpus ejus; vel venumdatum aliquando in prima transgressione præcepti, ut haberet corpus corruptibile quod aggravat animam² : quid prohibet hic Apostolum intelligi de se ipso dicere, quod ita dicit, ut etiam in ipso possit intelligi; etiam si in sua persona non se solum, sed omnes accipi velit, qui se noverunt spiritali delectatione cum carnis affectione sine consensione conflagrare?

XVIII. An forte metuimus ea quæ sequuntur : « Quod » enim operor, ignoro³; non enim quod volo hoc ago, sed » quod odi illud facio : » ne forte ex his verbis quispiam consentire carnis concupiscentiæ ad opera mala suspicetur Apostolum? Sed considerandum est quod adjungit : « Si » autem quod nolo hoc facio, consentio legi quoniam bona » est⁴. » Magis enim se dicit legi consentire, quam carnis concupiscentiæ. Hanc enim peccati nomine appellat. Facere ergo se dixit et operari, non affectu consentiendi et implendi, sed ipso motu concupiscendi. Hinc ergo, inquit, consentio legi quoniam bona est : consentio, quia nolo quod non vult. Deinde dicit, Nunc autem jam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum⁵. Quid

¹ Rom. viii, 23. — ² Sap. ix, 15. — ³ Rom. vii, 19. — ⁴ Ibid. 16. — ⁵ Ibid. 17.

est, Nunc autem; nisi jam nunc sub gratia, quæ liberavit delectationem voluntatis a consensione cupiditatis? Non enim melius intelligitur : « Non ego operor, nisi quia non » consentit exhibere membra sua arma iniquitatis peccato¹. » Nam si et concupiscit, et consentit, et agit, quomodo non ipse illud operatur, etiam si se operari doleat, et vinci graviter ingemiscat?

XIX. Jam illud quod sequitur, nonne unde loquatur, apertissime ostendit? Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum². Si enim non exponeret adjungendo, hoc est, in carne mea, aliter fortasse acciperetur quod dixit, in me. Ac per hoc versat hoc idem repetens, et inculcans, « Velle enim adjacet mihi, perficere » autem bonum non. » Hoc est enim perficere bonum, ut nec concupiscat homo. Imperfectum est autem bonum, quando concupiscit, etiam si concupiscentiæ non consentit ad malum. « Non enim quod volo facio bonum, inquit, » sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo » ego hoc facio, jam non ego operor illud, sed quod ha- » bitat in me peccatum³. » Id repetivit inculcans, et tanquam tardissimos de somno excitans : « Invenio ergo » legem, inquit, mihi volenti facere bonum, quoniam » mihi malum adjacet⁴. » Illa ergo bonum est volenti facere, adjacet autem malum ex concupiscentia, cui non consentit qui dicit, jam non ego operor illud.

XX. Apertius autem quod sequitur utrumque declarat : « Condelector enim legi Dei secundum interiorem homi- » nem; video autem aliam legem in membris meis, re- » pugnantem legi mentis meæ et captivantem me in lege » peccati, quæ est in membris meis⁵. » Sed quod dixit, captivantem me, potest movere, si nulla consensio est.

¹ Rom. vi, 13. — ² Id. vii, 18. — ³ Ibid. 19 et 20. — ⁴ Ibid. 21. — ⁵ Ibid. 22.

Unde propter tria ista, duo scilicet de quibus jam disputavimus, quod ait, Ego autem carnalis sum, et venundatus sub peccato, et hoc tertium, Captivantem me in lege peccati quæ est in membris meis, potest videri Apostolus eum describere qui sub lege adhuc vivit, nondum sub gratia. Sed sicut illa duo exposuimus, propter carnem adhuc corruptibilem dicta; sic et hoc potest intelligi, ut captivantem me, dixerit, carne, non mente; motione, non consensione: et ideo captivantem me, quia et in ipsa carne non est aliena natura, sed nostra. Sicut ergo exposuit ipse quid dixerit: « Scio enim quia non habitat » in me, hoc est, in carne mea bonum¹: » sic jam ex illius expositione hunc locum debemus accipere, tanquam dixerit, captivantem me, hoc est, carnem meam, in lege peccati quæ est in membris meis.

XXI. Deinde subjungit propter quod dicta sunt omnia. « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. » Atque inde concludit, « Igitur ipse ego mente » servio legi Dei, carne autem legi peccati². » Carne scilicet legi peccati, concupiscendo; mente autem legi Dei, eidem concupiscentiæ non consentiendo. Nulla ergo condemnatio est nunc his qui sunt in Christo Jesu³. Non enim damnatur, nisi qui concupiscentiæ carnis consentit ad malum. « Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit te a lege peccati et mortis⁴: » ne scilicet consensionem tuam concupiscentia sibi vindicet carnis. Et ea quæ sequuntur, eundem sensum magis magisque demonstrant: sed adhibendus est modus.

XXII. Visum autem aliquando etiam mihi fuerat (15), hominem sub lege, isto Apostoli sermone describi. Sed vim mihi fecerunt postea ista verba, quod ait: « Nunc autem

¹ Rom. vii, 18. — ² Ibid. 24 et 25. — ³ Id. vii, 5. — ⁴ Ibid. 2.

» jam non ego operor illud¹. » Ad hoc enim pertinet illud quod ait et postea: « Nulla ergo condemnatio est nunc his » qui sunt in Christo Jesu². » Et quia non video quomodo diceret homo sub lege; « Condelector legi Dei secundum » interiorem hominem³: » cum ipsa delectatio boni, qua etiam non consentit ad malum, non timore pœnæ, sed amore justitiæ, (hoc est enim condelectari,) non nisi gratiæ deputanda sit.

XXIII. Nam et ubi ait: « Quis me liberabit de corpore » mortis hujus⁴? » quis neget Apostolum cum hæc diceret, adhuc fuisse in corpore mortis hujus? A quo utique impii non liberantur, quibus eadem corpora ad tormenta æterna redduntur. Liberari ergo est a corpore mortis hujus, omni sanato languore concupiscentiæ carnis, non ad pœnam corpus recipere, sed ad gloriam. Huic loco et illud satis consonat: « Etiam nos ipsi primitias habentes » spiritus, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri⁵. » Nimirum enim gemitu isto ingemiscimus, in quo dicimus: « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis » hujus⁶? » Illud etiam ubi ait: « Quod enim operor, » ignoro⁷: » quid est aliud, quam nolo, non approbo, non consentio, non facio? Alioquin contrarium est his, quæ superius dixit: « Per legem cognitio peccati⁸: » et: « Peccatum non cognovi nisi per legem⁹: » et: « Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum » est mortem¹⁰. » Quomodo enim peccatum per legem cognovit, quod ignorat? Quomodo apparet peccatum, quod ignoratur? Sic ergo dictum est, ignoro, non facio, quia nulla consensione id ego ipse committo: quomodo dic-

¹ Rom. vii, 20. — ² Id. vii, 1. — ³ Id. vii, 22. — ⁴ Ibid. 24. — ⁵ Id. vii, 23. — ⁶ Id. vii, 24. — ⁷ Ibid. 15. — ⁸ Id. iii, 20. — ⁹ Id. vii, 7. — ¹⁰ Ibid. 13.

turus est Dominus impiis : « Non novi vos ¹ ; » quem procul dubio latere nihil potest : et sicut dictum est : « Eum » qui non noverat peccatum ² ; » quod est , non fecerat : neque enim non noverat quod arguebat.

XXIV. His atque hujusmodi in ista Scripturæ Apostolicæ circumstantia diligenter consideratis, recte intelligitur Apostolus, non quidem se solum in sua persona, verum alios etiam sub gratia constitutos significasse, sed secum nondum in illa constitutos pace perfecta, in qua absorbebitur mors in victoriam ³. De qua post dicit : « Si » autem Christus in vobis, corpus quidem mortuum est » propter peccatum ; spiritus autem vita est, propter justitiam. Si ergo Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis ; qui suscitavit Christum Jesum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum ejus in vobis ⁴. » Vivificatis igitur mortalibus corporibus nostris, non solum ad peccandum consensio nulla erit, sed nec ipsa cui non consentiatur carnis concupiscentia remanebit. Quam spiritui resistentem non habere in carne mortali, ille tantummodo homo potuit, qui non per ipsam ad homines venit. Et ideo Apostolos quia homines erant, et corpus quod corrumpitur et aggravat animam ⁵, in hujus vitæ mortalitate portabant, absit ut dicamus, sicut iste calumniatur, « semper immoderata libidine fuisse pollutos : » sed dicimus a consensione pravaram libidinum liberos, de concupiscentia tamen carnis, quam moderando frenabant, tanta humilitate et pietate gemuisse, ut optarent eam non habere potius, quam domare.

XXV. Proinde iste quod addidit nos dicere : « Christum et a peccatis liberum non fuisse, sed carnis necessi-

¹ I Matth. vii, 23. — ² 2 Cor. v, 21. — ³ I Cor. xv, 54. — ⁴ Rom. viii, 10 et 11. — ⁵ Sap. ix, 15.

tate mentitum, et aliis maculatum fuisse delictis, viderit a quibus audierit, vel in quorum litteris legerit ; quod quidem fortasse non intellexit, et in sensus calumniosos malitia fallente convertit.

XXVI. « Dicunt etiam, inquit, baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. » Quis hoc adversus Pelagianos. nisi infidelis affirmet ? Dicimus ergo baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, et auferre crimina, non radere, nec « ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur quasi rasorum in capite capillorum, unde crescant iterum reseccanda peccata. » Nam et istam similitudinem comperi, suæ illos adhibere calumniæ, tanquam hoc nos sentiamus atque dicamus.

XXVII. Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere ; cum qua necesse est ut etiam baptizatus, et hoc si diligentissime proficit, et Spiritu Dei agitur, pia mente confligat. Sed hæc etiamsi vocatur peccatum ¹, non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur : sicut Scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam vel ignorantiam illicite fiunt, dicuntur, cogitantur : quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitur, ut quamvis tracta sit a nascentibus, nihil noceat resurgentibus. Ex quibus tamen, si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur ; rursusque est nocitura nascentibus, nisi eadem forma resurgentibus remittatur, et insit nihil obfutura vitæ futuræ, quoniam reatus ejus generatione tractus, regeneratione dimissus est : et ideo jam non sit peccatum, sed hoc vocetur, sive quod peccato

¹ Rom. viii, 14.

facta sit, sive quod peccandi delectatione moveatur, etsi ei vincente delectatione justitiæ non consentiatur. Nec propter ipsam, cujus jam reatus lavacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratione baptizati : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris¹ : » sed propter peccata quæ fiunt, sive in ejus consensionibus, cum ab eo quod libet vincitur quod placet, sive cum per ignorantiam malum quasi bonum placet. Fiunt autem, sive operando, sive loquendo, sive quod facillimum atque celerrimum est, cogitando. A quibus omnibus quis etiam fidelium gloriabitur castum se habere cor², aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? Illud sane quod in oratione sequitur, propter ipsam dicitur : « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo³. » Unusquisque enim, sicut scriptum est, tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus⁴; deinde concupiscentia cum conceperit, perit peccatum.

XXVIII. Hi omnes concupiscentiæ partus, et ipsius concupiscentiæ reatus antiquus, baptismatis ablutione dimissi sunt; et quidquid parit nunc ista concupiscentia, si non sint illi partus, qui non solum peccata, verum etiam crimina nuncupantur, pacto illo quotidianæ orationis ubi dicimus : « Dimitte nobis debita nostra, sicut demittimus, » et eleemosynarum sinceritate mundantur. » Neque enim quisquam sic desipit, ut dicat ad baptizatos dominicum illud non pertinere præceptum, « Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis⁵. » Nullus autem in Ecclesia recte posset ordinari minister, si dixisset Apostolus, « Si quis sine peccato⁶ : » ubi ait : « Si quis sine crimine est⁷. » Aut si dixisset, Nullum peccatum habentes : ubi ait, Nullum crimen habentes. Multi quippe baptizati fide-

¹ Matth. vi, 12. — ² Prov. xx, 9. — ³ Matth. vi, 13. — ⁴ Jacob. 1, 14. — ⁵ Luc. vi, 37. — ⁶ Tit. 1, 6. — ⁷ 1 Tim. iii, 10.

les sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, adversum nos inflentur et dirumpantur insania : non quia aliquid peccati remanet, quod in baptisate non remittatur; sed quia a nobis in hujus vitæ infirmitate manentibus quotidie fieri non quiescunt, quæ fideliter orantibus et misericorditer operantibus quotidie remittantur. Hæc est fidei catholicæ sanitas, quam sanctus ubique seminat Spiritus, non pravitatis hæreticæ vanitas et præsumptio spiritus.

XXIX. Jam itaque de cætero videamus, quemadmodum postea quam nobis calumniose putavit objicienda quæ credimus, et fingenda quæ non credimus, suam ipse vel Pelagianorum fidem profiteatur. « Contræ hæc, inquit, nos quotidie disputamus, et ideo nolumus prævaricatoribus adhibere consensum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omnibus esse naturaliter, nec Adæ peccato perire potuisse : quod Scripturarum omnium auctoritate firmatur. » Hæc si quemadmodum oportet, non contra Dei gratiam diceretis; non consensum prævaricatoribus adhiberetis, sed vestrum sensum corrigeretis. Hinc autem quantum potuimus, et quantum sufficere visum est, superius disputavimus.

XXX. « Dicimus, inquit, has quæ nunc aguntur in orbe terrarum, a Deo nuptias institutas, nec reos esse conjuges, sed fornicatores et adulteros condemnandos. » Hoc verum et catholicum est : sed quod vos hinc vultis efficere, ut de commixtione masculi et fœminæ, nihil peccati nascentes trahant, quod lavacro regenerationis expietur, hoc falsum est et hæreticum.

XXXI. « Motum, inquit, genitalium, id est, ipsam virilitatem sine qua non potest esse commixtio, a Deo dicimus institutam. » Ad hoc respondemus, motum genita-

lium, et, ut verbo ejus utar, virilitatem, sine qua non potest esse commixtio, Deus sic instituit, ut nihil haberet pudendum. Non enim fas fuit, ut ejus erubesceret creatura de sui opere creatoris; sed inobedientia membrorum supplicio justo primis hominibus inobedientibus reddita est, de qua erubuerunt, quando foliis ficulneis pudenda taxerunt¹, quæ prius pudenda non fuerunt.

XXXII. Neque enim sibi tunicas, ut totum corpus tegerent post peccatum, sed succinctoria consuerunt, quæ nonnulli interpretes nostri minus diligentes tegmina interpretati sunt. Quod quidem verum est: sed generale nomen et tegmen, quo indumentum et operimentum omne possit intelligi. Et ideo debuit ambiguitas evitari, ut quemadmodum Græcus περιώματα posuit, quibus non teguntur nisi pudendæ corporis partes, sic et Latinus, aut ipsum Græcum poneret, quia et ipsojam consuetudo utitur pro Latino, vel sicut quidam succinctoria, vel sicut alii melius campestria nominarunt. Ex illo quippe hoc nomen est, quod pudenda juvenes tegebant antiquo more Romano, quando nudi exercebantur in campo: unde campestrati appellantur hodieque, qui eadem membra cingendo cooperiunt. Quanquam si ea quibus peccatum est, tegenda fuerant post peccatum; ne tunicis quidem indui debuérunt, sed manum et os tegere, quia sumendo et vescendo peccarunt. Quid sibi ergo vult, quod accepto prohibito cibo, cum fuisset præcepti facta transgressio, in illa membra aspectus intenditur? Quæ ibi novitas ignota sentitur, et se compellit adverti? quod apertione significatur oculorum². Neque enim eis vel quando ille nomina pecoribus et volucris imponebat, vel quando illa pulchrum lignum vidit et bonum, oculi non patebant³; sed aperti, hoc est, intenti, ad intuendum facti sunt: sicut scriptum

¹ Gen. iii, 7. — ² Id. ii, 20. — ³ Id. iii, 6 et 7.

est de Agar ancilla Saræ, quod aperuit oculos suos, et vidit puteum, quos clausos utique non habebat¹. Ut ergo nuditatis suæ, quam quotidie profecto intuebantur, nec confundebantur, eos subito sic puderet, ut membra illa jam nuda ferre non possent, sed statim operire curarent; nonne et ille in motu aperto, et illa in occulto, contra suæ voluntatis arbitrium inobedientia illa membra senserunt, quibus utique nutu voluntario sicut cæteris dominari debuerunt? Quod merito passi sunt quia et ipsi obedientes suo Domino non fuerunt: Erubuerunt ergo, ita se creatori suo non exhibuisse servitium, ut in eis² membris ex quibus essent filii procreandi, mererentur amittere dominatum.

XXXIII. Hoc pudoris genus, hæc erubescendi necessitas certe cum omni homine nascitur, et ipsis quodam modo naturæ legibus imperatur, ut in hac re verecundentur etiam ipsa pudica conjugia; nec quisquam tam male turpiterque proficiat, ut quia cognovit Deum esse conditorem naturæ auctoremque nuptiarum, ideo etiam miscendus uxori, si quis eum videat, non de his motibus erubescat, quæratque secretum, ubi non solum alienorum, verum etiam suorum omnium possit vitare conspectum. Itaque sua culpa sibi accidens malum, natura humana permittatur agnoscere; ne cogatur, aut quod est impudentissimum, de his suis motibus non erubescere, aut quod est ingratissimum, de sui creatoris operibus erubescere. Quo tamen malo, propter bonum generationis filiorum, bene utuntur pudica conjugia. Solius autem carnalis voluptatis causa libidini consentire, peccatum est; quamvis conjugatis secundum veniam concedatur.

XXXIV. Sed constituite Pelagiani servata honestate ac fecunditate nuptiarum, si nemo peccasset, qualem velitis in paradiso vitam illorum hominum cogitare, et unum de

¹ Gen. xxi, 19. — ² Forte in ea membra.

his quatuor rebus eligite. Procul dubio enim, aut quotiescumque libuisset, toties concubuissent: aut frenarent libidinem, quando concubitus necessarius non fuisset; aut tunc ad nutum voluntatis libido consurgeret, quando esse concubitum necessarium casta prudentia præsensisset; aut nulla ibi omnino existente libidine, ut cætera membra quæque ad opera sua, sic ad opus proprium etiam genitalia jussis volentium sine ulla difficultate servissent. Horum quatuor quod vultis eligite. Sed puto quod duo priora respuetis. ubi libidini aut servitur, aut repugnatur. Namque illud primum tam præclara honestas, hoc autem secundum tam magna felicitas non vult, Absit enim, ut tantæ illius beatitudinis decus, aut præcedentem semper sequendo libidinem ageret turpissimam servitutem, aut ei resistendo non haberet plenissimam pacem: absit, inquam, ut carnis concupiscentiam non opportune ad generandum, sed inordinata commotione surgentem, aut illi menti placeret consentiendo satiare, aut illi quieti necesse esset dissentiendo cohibere.

XXXV. Duarum vero reliquarum quamlibet elegeritis, non est adversus vos ulla contentione laborandum. Et si enim quartam nolueritis eligere, ubi est omnium obedientium membrorum sine ulla libidine summa tranquillitas, quoniam jam vos ei fecit vestrarum disputationum impetus inimicos: illud vobis saltem placebit, quod tertio loco posuimus, ut illa carnalis concupiscentia, cujus motus ad postremam, quæ vos multum delectat, pervenit voluptatem, nunquam in paradiso, nisi cum ad gignendum esset necessaria, ad voluntatis nutum exurgeret. Hanc si placet vobis in paradiso collocare, et per talem concupiscentiam carnis, quæ nec præveniret, nec tardaret, nec excederet imperium voluntatis, vobis videtur in illa felicitate filios potuisse generari, non repugnamus.

Ad hoc enim quod agimus, sufficit nobis quia nunc talis in hominibus non est, qualem in illius felicitatis loco esse potuisse conceditis. Qualis quippe nunc sit, profecto omnium sensus mortalium, et si cum verecundia, confitetur: quia et castos etiam nolentes, eamque temperantia castigantes, inquietudine inordinata importunaque sollicitat, et plerumque sese volentibus subtrahit, nolentibus ingerit: ut nihil aliud inobedientia sua, quam illius priscae inobedientiæ pœnam se esse testetur. Unde merito de illa et tunc primi homines, quando pudenda texerunt¹, et nunc qui se utcumque hominem esse considerat, omnis pudens impudensque confunditur, absit ut de opere Dei, sed de pœna primi veterisque peccati. Verum vos non pro religiosa ratione, sed pro animosa contentione, nec pro humano pudore, sed pro vestro furore, ne vel ipsa concupiscentia carnis vitiata credatur, et ex ea trahi originale peccatum; talem prorsus qualis nunc est, in paradysum conamini disputando revocare, eamque illic esse potuisse contendere, quam vel semper sequeretur inhonesta consensio, vel aliquando coerceret miseranda dissensio. Nos autem non multum curamus quid vos de illa sentire delectet. Quidquid tamen hominum per illam nascitur, si non renascatur, sine dubitatione damnatur, et necesse est esse sub diabolo, si non inde liberetur a Christo.

XXXVI. Homines, inquit, Dei opus esse defendimus; nec ex illius potentia vel in malum vel in bonum invitum aliquem cogi; sed propria voluntate, aut bonum facere, aut malum: in bono vero opere a Dei gratia semper adjuvari, in malum vero diaboli suggestionibus incitari. » Ad hæc respondemus, Homines esse opus Dei, in quantum homines sunt, sed sub diabolo esse, in quantum peccatores sunt, nisi eruantur inde per eum, qui non ob aliud fac-

¹ Gen. iii, 7.

tus est inter Deum et homines mediator, nisi quia ex hominibus non potuit¹ esse peccator. Nec ex Dei potentia vel in malum vel in bonum invitum aliquem cogi; sed Deo deserente pro meritis ire in malum, et Deo adjuvante sine meritis converti ad bonum. Non enim est homo bonus si nolit; sed gratia Dei etiam ad hoc adjuvatur ut velit: quoniam non inaniter scriptum est, « Deus est enim qui operatur » in vobis et velle et operari pro bona voluntate²: » et, « Præparatur voluntas a Domino³. »

XXXVII. Vos autem in bono opere sic putatis adjuvari hominem gratia Dei, ut excitanda ejus ad ipsum bonum opus voluntate, nihil eam credatis operari. Quod satis ipsa tua verba declarant. Cur enim non dixisti, hominem Dei gratia in bonum opus excitari, sicut dixisti, « in malum diaboli suggestionibus incitari; sed aisti, in bono opere a Dei gratia semper adjuvari? » tanquam sua voluntate, nulla Dei gratia bonum opus aggressus, in ipso jam opere divinitus adjuvetur, pro meritis videlicet voluntatis bonæ; ut reddatur debita gratia, non donetur indebita: ac sic gratia jam non sit gratia, sed sit illud quod Pelagius in judicio Palæstino ficto corde damnavit, gratiam Dei secundum merita nostra dari⁴. Dic mihi, obsecro, quid boni Paulus adhuc Saulus volebat, ac non potius magna mala, quando spirans cædem pergebat ad vastandos horrenda mentis cæcitate ac furore Christianos⁵? Quibus meritis bonæ voluntatis Deus illum ab his malis ad bona, mirabili et repentina vocatione convertit? Quid ego dicam, quibus meritis, cum ipse clamet, « Non ex operibus justitiæ quæ nos fecimus, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit⁶. » Quid illud quod jam commemoravi dixisse Dominum, « Nemo potest venire ad me,

¹ *Intelligitur* ipse Christus. — ² Philip. II, 13. — ³ Prov. VIII, juxta LXX. — ⁴ Rom. XI, 6. — ⁵ I Cor. IX, 1. — ⁶ Tit. III, 5.

» quod intelligitur, credere in me; nisi ei datum fuerit a Patre meo¹? » Utrum jam volenti credere pro meritis bonæ voluntatis hoc datur: an potius ut credat, ipsa voluntas, sicut Sauli, desuper excitatur, etiam si tam sit aversus a fide, ut credentes etiam persequatur? Ut quid enim nobis Dominus præcepit, ut oremus pro eis qui nos persequuntur²? Numquid hoc oramus, ut eis pro bona eorum voluntate gratia Dei retribuatur, ac non potius ut mala in bonum voluntas ipsa mutetur? Sicut credimus, tunc a sanctis quos persequebatur³, non inaniter oratum esse pro Saulo, ut ad fidem quam vastabat, voluntas ejus converteretur. Et illius quidem conversio desuper facta, manifesto etiam miraculo apparuit⁴: quam multi inimici Christi quotidie subito Dei occulta gratia trahuntur ad Christum. Quod verbum si non ex Evangelio posuissem, quanta de me propter hoc iste dixisset; cum etiam nunc obluctetur non mihi, sed illi qui clamat: « Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum⁵? » Non enim ait, duxerit, ut illic aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam volebat? Et tamen nemo venit, nisi velit. Trahitur ergo miris modis ut velit, ab illo qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant. sed ut volentes ex nolentibus fiant.

XXXVIII. Hoc verum esse non conjectura suspicamur humana, sed evidentissima divinarum Scripturarum auctoritate dignoscimus. Legitur in Paralipomenon libris: « Et quidem in Juda facta est manus Dei, ut daret illis cor unum, ut facerent præceptum regis et principum in verbo Domini⁶. » Item per Ezechielem prophetam Dominus dicit: « Dabo eis cor aliud, et spiritum novum dabo eis, et

¹ Joan. VI, 66. — ² Matth. V, 44. — ³ Act. VII, 59. — ⁴ Id. IX. — ⁵ Joan. VI, 44. — ⁶ 2 Par. XXX, 12.